

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 3.

MAPII, 19. IANĂPIR.

1860.

Originea si intemeliarea Museului scolasticu din Blasiu

In toamna anului 1850 candu s'a redeschis gimnasiului nostru, partea mijlocilor ajutoarea spre invetiamentu, cerute de noulu sistemul atunci introdusu, era asa dicundu o „tabula rasa.“ Din instrumentele fizicale si matematice cate erau indata de 1849, singuru numai unu globu pamantesc cu inscrierea magiara, carele fusese daruitu de colegiulu din Anidudu, mai remasese de furia acelu anu. Chiaru si cartile scolastice, autorii prescrii, din cari aveau profesorii a propone in scola, cautau eli se si-le castige, se le cumpere cu banii proprii ce si-i adusese cu sine de a casa ca se traiasca, pentru ca ierna intrega o trasera fora de plata pene catra pasci. In anii urinatori prin staruinta D. referente guberniale de atunci in causele besericeaci si scolastice Gavriile Dorgo nascuta din simtiulu connationalu si coreligionariu alu nostru, ne se tramisera de catra in. guberniu cateva instrumente fizicale, intre cari mai de insemnatu sunt: machina electrica, pompa arosa seu antlea pneumatica, telurii - solariu - lunariu, mai multe instrumente pentru dinamica, pucine pentru optica si acustica, nesce aparate chemice; ci multe defectuose.

Totu pre acea cale s'au daruitu vreo 300 de bucati de minerale, cea mai mare parte dure si pucine cristalisate. Aceste pucine fiindu pentru studiu amplu alu mineralogiei si mai tote din tieri straine, s'au mai adausu prin alte 200 bucati, cea mai mare darte cristalisate, adunate din muntii no-

stri, cari-su forte avuti in atare ramu, si daruite gimnasiului de D. consiliariu judiciale de prefectura A. Lazaru, fostu mai inainte oficialu montanu. A fostu mai rogatu in ca din partea unui profesoriu, unu oficialu montanu amicu alu seu pentru adunarea unoru bucati ce ne lipsescu si care i s'au fostu aratatu Dn. oficialu cu numele; inse Dsa inecatulu in fericirea cea mare ce se afla din partea oficialulu si a casatoriei celei avute, si-a ulitatu cu totul ca ajungerea sa la aceleasi are de ac multiemi cea mai mare parte stipendiulu Romancozii anu conferitu de Blasiani, si nece na respunsu amicescei provocari respective rogari, ne cumu se fia tramisu vre unu frustu de minerala museu.

Acuisitiunile mai susu amintite jaceau intru unu locu cu mica biblioteca scolastica, carea s'a inoiripatu totu dela 1850 parte prin donatiuni, parte cu bani scolastici. Ele reprezentau numai doue specialitati: Fisica adeca si mineralogia. Zoologia si botanica nu erau reprezentate de catu numai prin nescari atlase mai multu au mai puciau conforme obiect eloru cele reprezentau. Afora de aceea tipulu totu numai tipu remane, adeca o intipuire, o asemenare, si nu ajunge cu obiectulu spectatu in natura lui propria. — Pentru zoologia capataramu mai tardiu din clasa insecteloru preste una suta gandaci (coleoptera) si vreo 14 fluturi (lepidoptera) dela „societatea naturale“ din Sibiu, care dedese nescari culeptiuni superflue in guberniu se le impartia pre la gimnasiale lipsite de atari lucruri. Acesta culeptiune s'au mai completatu de profesoriulu istoriei naturali cu de acele insecte cari se afla in giurulu Blasiiulu.

Aceste pene aci dise se puteau numi una

frantura a museului scolasticu infintiandu. Urmatorii pasi s'au facutu dupa ce profesoriulu de istoria naturale S. Mihali s'a denumitu in 18. Dec. 1857 membru ordinariu la societatea transilvana pentru sciintiele naturali infintiata la an. 1848 in Sibiu.

Priu acésta numitulu a intratu in corespondentia si a facutu cunoscintia personale cu secretariulu societatiei Dn. comisariu de finantia E. A. Bielz, celu mai mare naturalistu zoologu in Transilvania. Acestu domnu generosu ne a promis u in mai multe scrisori ale sale totu ajutoriulu din partea sa in sfer'a zoologica, care ni lea si prestatu si ni-lu presteza pene astadi, precum se va vedé mai in josu, in catu putemu dice ca unu connatiunalu de ai nostri nu a potutu face mai multu la redicarea museului, decatu a facutu acestu compatriotu de natiune si confesiune straina, carele a dementitu asertiunea unui germanu prusianu, cumea: nece la o natiune nu se afla ómeni asia de egoisti si invidiosi in sfer'a literaria sciintifica, ca la germani. Noi din contra oserbaramu in sinulu nostru atari ómeni.

Epoc'a mai decisiva a intemeiarei museului naturale in intregulu seu intielesu fú, dupa ce numitulu profesoriu, chiamatu fiindu, a mersu la adunarea extraordinaria a societatiei naturali din 19. Iuliu 1858, care s'a tienutu pentru cumpararea unei culeptiuni de gandaci constatoria din 16,000 bucati, in 6000 specie, din midilócele societatei, dela Dn. Bielz susu memoratu, ce s'a si cumparatu cu 1000 fr. m. c. Atunci sub conducerea acestuia a avutu ocaziune de a vedé adunatele societatei, in specie: culeptiunea aci numita, frumoasa culeptiune de paseri cumparata in 1852; dela D. Stetter cu 1200 fr. m. c. constatoria din 528 paseri transilvane si 145 paseri exotice; culeptiunea de plante mai vechia ordinata dupa cele 24 clase ale lui Liné, culeptiunea de alge (plante criptogame); culeptiunea minieraria s. a. tóte asiediate in ordine sistematicu, insemnate cu numele lor si a locului unde s'au aflu mica inse frumoasa biblioteca, ce cuprinde carti totu din sfera naturale. — Aci se nascú unu discursu intre Dn. profesoriu si Dn. secretariu alu societatei, dicundu celu de antaniu intre altele: „Dómne candu vomu puté noi avé in Blasiu atari lucruri! Preste pucinu si fórté usioru respunse

cest'a, numai Esc. Sa Dn. metropolitu se spendeze cateva 10 de fiorini pre anu, macaru pre jumetate atata, catu ne da noue (pre séma societatei) Esc. Sa Dn. episcopulu Haynald *), ca se se faca unu inceputu; apoi celelalte - su mai usioru de facutu. Vedi Domniata, episcopulu romanescu de aicea (din Sibiu) e fórté activu si face multu pentru ai sei. Crede-me ca facunduse odata inceputulu, cum sunteti Dvóstra romanii numerosi si numai institutu (din Blasiu) mai inaltu laveti in patria, se contribue fiacare, nu dicu omu simplu, ci numai fiacare inteligentu care precepe facruflu, catu de pucinu; acusi ne ati puté nu numai ajunge, ci tocma si intrece. Noi din parte-ne ce se tiene de numirea si sistemizarea naturalieloru, bucurosi ve vomu da mana de ajutoriu in interesulu sciintiei.“

Apropienduse tempulu, care pre D secretariulu chieamá la oficiulu seu, se despartira de olalta stringundusi mana unulu altuia, si multiemindu profesoriulu pentru aratarile si impartasirile facute.

Cu aceste omulu nostru se intorse a casa plinu de pie desiderie, plinu de speme si de indoieía. Sosindu a casa spuse Dlui directoriu gimnasiale cele vedite si audite, arata necesitatea si descoperi dorentia de a forma unu museu naturale in gimnasiu, facundu inceputuri de culeptiuni si pentru cele done specialitati ce lipsiau, adeca pentru zoologia si botanica. D. directoriu ca omu amatoriulu de sciintie si insusi erudit, recunoscú tóte aceste si arata invointia sa, si dise ca va resolvi catu se va puté spre scopulu acesta din bani adunati dela studenti din familiatia. Acestia inse su cam pucini, lipsele scolastice multe, studentii unii se dispenseza dela platirea familiatiei de totu au din parte, din cauza seraciei; ca ce se pare ca seraci'a e eredita romaniloru dintre Carpati, incatu candu cugeta a scapá de ea, atunci se cufunda mai tare intrensa. Aci se cereau nescce sacrificia, care lauda bunului semtiu romanescu s'au si facutu, dupa cum s'au publicatu la tempulu seu, si credemu ca se voru mai face.

Destulu ca inceputulu se fece in tom'a anului

*) Esc. Sa Dn episcopulu rom. cat. Haynald, ca membru onoraru alu societatei, da pre totu anululu unu onorariu de 50 fr. v. a.

1858 prin venirea unui studente din gimnaziul Albei-Julie anume Iosefu Popu in a VIII. class a gimnaziului nostru. Acesta invelise acolo dela profesoriuln seu de ist. nat. maestria de a despoia pielea animalelor, a o prepara si a o implé. Venindu aici cu acelu scopu, numai de catu i se dede cuartiru in edificiulu gimnaziale, i se cumpérara instrumentele necesarie, si incepú a implé pescari paseri si pucine alte animale ce se au capatat mai cu séma in giurulu nostru, si parte s'au daruitu, parte s'au cumparatu cu bani. Dupa ce s'au adunatu mai multe, si dupa ce s'a cumperatu culeptiunea de conchilia si cea mica de plante (de cari mai josu), si a destinatu o casa anumitu pentru ele si celelalte naturalia, pentru instrumentele fizice si pucine ce sunt matematice, — casa in care a fostu mai inainte clasa VIII. gimnaziale, séu a II. elase filosofica ori fizic'a, dupa sistem'a vechia, si acesteia i s'a datu nume de „Museum fizicu-matematicu-naturalu, avendu de scopu a cuprinde in sine tóte obiectele cate se tienu de sfer'a sciintieloru naturalu.

Acesta este cuprinsulu istoriei despre originea museului naturalu scolasticu din Blasiu, carele s'a insemnatu aci fugitive din punctu de vedere singuru istoricu si de carele venitorimea se va interesa itocoma, precum ne interesamu noi astadi a aci despre originea si desvoltarea scóleloru noastre de aici. Scimu ce greutati mari intimpina cate unu scriitoriu vrendu a cerceta originea si intemeierea cutarei scóle capitale, a cutarei beserice, cutarei cetati si asia mai departe, déca contimpurarii nu au lasatu vreo chartiulia despre inceputulu loru, au lasandu a caditu in unghiile peritiunei. Cati dintre noi nu ar vré se scia originea satului séu orasiului in care suntu nascuti, si a famíliei din care se tragu, si cu parere de reu cauta la intunereculu in care acleia jacu ascunsa.—

Ulterior'a desvoltare a museului s'a facutu prin bani adunati dela unu balu tienutu in iern'a trecutá, si prin contribuii cari tóte s'au publicatu mai inainte, de aceea nu le mai repetimu; ci adaugemu aci naturaliale aflatoria in museu, pre cele mai insemnate cu numele si asiediate cele transilvane in ordine sistematicu dupa „Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens“ von E. A. Bielz, Hermannstadt 1856, donata bibliotecei gimnaziali de in-

susi autoriulu; ér' pre cele mai numeróse si mai menunte pentru angustimea Foiei numai cu nume-rulu loru, ca se vedea publiculu mai cu séma celu contribuitoriu care este starea museului nostru in finea anului curente, la catu s'a redicatu in tempu de unu anu (trecundu preste cele castigat intr'alti ani, si memorate mai susu), si ce se póte spera in venitoriu.

Aci mai adaugemu, ca in acestu anu scolasticu se cuprinde cu implerea animalelor, ce le potemu capata de prin locurile mai apropiate de noi. unu studente din a VII. clase gimnas. Basiliu Orisianu, fetiorulu D. protopopu din Sacalu de pre campia

Altele ce nu ne potu veni la mana, le cumpéramu implute gata, ci fórté piparate, de aici din patria; de aceea s'a scrisu editoriului „Prosei populare“ la Viena caruia i s'au tramisu de aici la 100 prenumeranti, ca cu venitul jugetate alu cartii, ce'lu consantiesce museului nostru, se ne traméta de acolo animaria implute gata, cugetandu ca se voru capata mai la modru.

(Va urma.)

Adunarile tinute in cauza scóleloru populare

in

dieces'a gr. cat. romana a Oradei-mari

in an. 1859.

Nu este nici unu objetu, carele se traga intru atata asupra-si atentiunea barbatiloru de inaintare, ca idea crescerei si a desvoltarei scóleloru. Acesta se póte esplica mai bine din insemnatatea ce cuprinde in sine, pentru ca pe lenga impregiurarea ca se latiescu cunoscintiele folositóre intre omenime, esi are de alta parte si scopulu reformarei animeloru; scopulu crescerei supusiloru bunu cetatieni viitori ai patriei, si supusi credinciosi ai besericei. Intr'adeveru marétia tinta! inse in catu e de marétia intru a tóta e si de grea, delicata, ma sa nu dicemu démna de discretiune; si de e grea, delicata, si discreta, cu atata e si mai imbucuratoriueftulu, de se vede: ca ostenelele puse nu s'au facutu in desiertu, ca lucrutivitatea nu s'a fa-

cutu fara cale; sementi'a semenata nu a caditu pe pétra, ci in pamentu fructiferu, carele aduce sementie indiecite.

Din idea sa, scóla s'a tennutu totudeun'a ca un surugatu alu basericei, aceasta vedesce istori'a carea ne arata in catu s'a deprinsu baserica in totu tempulu cu scólele, ca cu nesce asiedieminte asiediate pe temeurile mantuito're, ce le are de a le implini baserica fatia cu conducerea omenimei contra scopulu seu. Barbatii basericesci, asociatiunile relegionare a caroru urdiri cadu in secolii primi ai crescinatatei, si a carora chiemare dela intemeiarea loru a fostu invetiarea tenerimei, adeca crescerea scolara a juniloru; si cari au fostu — precum dise o data cineva — cari au tinutu in mana cheile intrarei in imperati'a cunoscintiei binelui si a reului, inca se vedu de a adeveri dreptatea disei acesteia in tóta deplinatatea.

Ma si scaunele episcopieloru inca se poté privi ca totu a tóte palestre pe tempulu acela, candu nefiindu inca scóle publice sistemisate, se facé debuintia pentru crescerea unei generatiuni noue lucrátore in ví'a Domnului. Aici se crescea tenerii chiemati spre pastori'a sufletésca, si afara de cunoscintiele recerute pentru de a poté coresponde cu binecuventare dirigatorieí acesteia a loru, aici se insestrá si cu unele cunoscintie de cari avé lipsa pentru de a le straplanta in anemele supusiloru sei, ca sa póta primi santieni'a invetiatureloru impartasite; adeca, aici se pregaté si spre institutiunea scolara poporala

Legatur'a aceasta striusa ce susta intré baserica si scóla, a fostu recunoscuta in totu tempulu mai de toti Domnitorii tuturoru popóreloru, ce se vede din asiediemintele loru facute, pentru de a intiinde basericei medilóce si ajutoriu in sfer'a aceasta.

Si acest'a s'a intemplatú si in Monarchi'a nóstra.

Inse cu capetulu seculului trecutú atragandu insemnatatea „institutiunei publice“ asupra-si luarea aminte a in. gubernu, a urmatu: ca Domnitoriulu luandu in mana franele institutiunei, a facutu despusetiuni, si mai vertosu in privinti'a scóleloru asia numite mai in alte, éra scólele poporale s'a laeatu si atunci grijei si dirigerei jurisdictiunei basericesci, si acum mai de aprópe prin concordatulu

legatu intre S. Scaunu alu Romei si Maiestatea Sa c. r. apostolica, s'au pusu scólele poporale ingrijirei nemedilocite a episcopiloru, carora, ca sa póta desvoltá o in florire mai latita a scóleloru poporale — si in mediulu greutatiloru ce le apasa umerii — li s'a numitu pregratiosu prin Maiestatea Sa si unu ajutoriu in person'a inspectorului scóleloru diecesane.

Inse in. gubernu nu s'a veditu a fire indesultitu neci cu ascurarea acésta a scóleloru pusa in unile mane asia de bine alése, ci ca desvoltarea sa se intarésca totu mai tare in trupulu poporului, nu a incetatu din tempu in tempu de a mai da unile ordinatiuni, cari i s'a veditu a fire mai practice, mai folosítóre, si asia mai ducatóre la scopu. — Un'a din despusetiuni ca aceste e si adunarea tinenda in tótu anulu in cauza scóleloru, in totu districtulu protopopiaiu.

Nimene nu póte negá folosulu insemnatu ce se póte trage prin impartasirea ideiloru imprumutate, de a aredica scaderile, de a introduce unele asiedieminte folosítóre si mai ducatóre la scopu in loculu celoru vechie basate adeseori numai pe unele convingeri particulare, adeseori póte si gresite, si de a introduce unele principii mai ratiunare. Acésta de si are valórea sa si in alte impregiurari, e cu adevratu binevenita in cauza scolara. Si cine va poté detrage folosulu unoru adunari ca acele pentru poporulu nostru, de va cerca mai vertosu la desvoltarea aceluia, de va privi la starea invetiaturiloru romani, si la pasii gigantici cei face propasinti'a invetiatureloru pe di ce merge?

Tempurile trecute au trecutú ca nesce furtune inforatóre asupra orizonului nostru, si de si s'au reversatu si pentru noi diori mai senini, mai blandi, si mai mangaitori; totusi furtun'a indelungata nu a potutu sa tréca fara ca sa lase dupa sine urme grele, urme pe dieci de ani sentibile.

Lipsele popóreloru pentru de a ajunge la o stare mai buna sunt peste totu, totu aceleasi. — Pentru ca sa se póta aredica unu poporu la o stare mai alésa atatu in privinti'a materiala catu si spiritala, e de lipsa, ca sa fie invescutu cu unele inusisiri ce'su de lipsa neincungiuravera pentru ajungerea scopului aceluia. Scóla e loculu acela unde se inusiescu recerintiele acele; pentruca aici afara de cunoscintiele ce taie in víeti'a tóta dianu, aredi-

canduse spiritulu pe aripile adevărului, 'si castiga si cunoscintiele ce atingu partea mai alésa a fiintiei lui — adeca sufletulu.

Poporulu romanu pornitu pe calea placuta a civilizatiunei are lipsa mai mare de o conducere buna, decatu ori carele altulu, ca asia sa se mai derime iucatuva si unele escrescaturi, nutrite de neamici'a seculiloru premersi.

Dara privindu si la starea invetiatoriloru romanu, cine nu cunoște impregiurările de cari sunt apasati aceia si in unele cercustari crediute de favoritóre? Preparandiele aredicate — spre lauda loru fie disu — se vedu de a alina in catuva scaderile sentite; acea impregiurare inse, óre face-va superfua impartasirea rezultatulu scosu din esperinti'a vietiei practice in adunările ce se tinu in totu anulu in cauza lucrativitatei acelora, fatia cu propasirea ce se face pe di ce merge in ramulu acel'a?

Precum ori catele ramu alu sciintiei, asia si ramulu sciintiei pedagogice face pasi gigantici intru desvoltarea sa, si intru adevuru: precum aduce pamentulu lucratu cu tóte medilócele escercate din ce in ce mai immultitu fruptu, asia si in campulu sciintiei pedagogice din desfasurarea unoru principii scóse din esperinti'a facuta prin barbatii de specialitate, se mai deplinesce pe di ce merge cariera ce duce mai cu siguritate la tianta dorita. Unui séu altui omu singuratecu, si de ar fi in acea stare placuta, in catu sa 'si póta consanti asia dicandu tóta viéti'a s'a intru studiarea, si urmarirea graduala a pasinlui celu face cutarele ramu de sciintia, nu e cu potintia ca sa póta privi tóte floricelele ce se aredica pe oampulu estinsu alu aceleia, si acele sa le póta indestulu apretivi, in destulu ale folosi. Dara de alta parte lips'a de medilócele recerate intru castigarea medioloru, rótragerea dela lumea sgomotósa, si delaturarea societatei unoru inși dedudatori in acea 'si lucrativitate, cine nu scie! adevceori catu de departe arunca tint'a oftata.

Inse ce e greu de a efaptu unui inșu singuratecu se póte ajunge mai pre usioru cu puteri unite. In adunările scolare incarcatu fie carele de esperinti'a facuta in anii trecuti, intocma ca nesce albine concurgu spre deplinirea unui edificiu marettiu, unui edificiu salutaru; si rezultatulu alu esperintiei facute e mediloculu celu mai bunu pentru

aredicarea scaderiloru, si intreprinderea altoru medilóce mai scopóse, pentru ca: esperinti'a propria e maestrulu celu mai bunu in tóte.

Organele aceste din tempulu nascerei loru pene in tempulu mai de aprópe, avendu inainte 'si tint'a de a lati lumina intre cetitorii loru, conformu scopulu acestui alesu, nu au intrelasatu neci candu le a petrece fara vedere pasii ce s'au facutu pentru desvoltarea poporulu romanu, precum si miscatiunea desfasurata in orice privintia a propasirei natiunale.

Si asia ca nesce organe, chimate de a colucra la regenerarea propasirei spirituale, pe langa alte objete atingátóre de cauza natiunala, nu si au intorsu luarea aminte neci dela scótele poporale, ci, ca despre nesce faptuitóre a fericitarei popóreloru, a impartasitu din tempu in tempu unele cunoscintie de interesu de publicitate.

Acésta impregiurare ma indemnatu si premine — avendu norocire de a fire de fatia la o adunare protopópésca tinuta in caus'a scóteloru — de a face cunoscuta onor. cetitori modalitatea, cu care au datina de a se tiné acele.

Nu sciu óre tinuse asemenea adunari in caus'a scóteloru poporale in tóte diecesele romane, pentru ca — de nu me insielu — inca nu s'a scrisu nimicu in publicu despre: modalitatea, rezultatulu, si fruptulu innoiriloru introduse in urmarea unoru adunari ca aceste.

In dieces'a gr. cat. rom. a Oradei mari s'au tinentu acum estu-tempu a trei'a óra.

Inca de tempuriu se tramitu dela ordinariatulu diecesanu (episcopie) ca dela jurisdictiunea suprema a scóteloru poporale diecesane, la tóte protopopiatele: Ordinatiunea cuvenita pentru tienerea adunariloru anumite, precum si consemnatiunea objeteloru atatu teoretice, catu si practice, cari va se fie basa detiermurita a desbateriloru, si a vedirei metodulu practiculu intru institutiunea poporulu.

Tesele propuse pentru desbatere in anulu curgatoriu au fostu urmatórele:

„Unulu dintre preoti va vorbi: Despre crescerea religioso-morala, si cum se póte acea efaptu in scóla.“

Eara pentru invetiatori; resolvirea intrebativneloru:

1) Cumva face invetiatoriulu placuta scól'a terneriloru si prunciloru ?

2) Cumva sterui si sustiné luarea aminte sub tempulu invetiaturei, fara de obosirea scolariiloru.

3) Carele modu de invetiare e mechanicu, si carele e iscusitoriu séu cultivatoriu.

4) Care e metodu spicarei Legendariului ? sa se ieie unu esemplu din Legendariu despre lucrarea pamentului si folosirea lui cea mai buna, si sa se esplice prunciloru dupa regulele metodei. —

5) Ce e calculatiunea de capu ? si care e metodu ei ?

6) Ce sunt franturile decimale ? si cum sânt folosite intru aflarea valórei austriace, din valórea mon. conv. — cu esemple.“

Aceste nu au fostu de lipsa sa se desbata tóte prin fiacarele invetiatori, ei impartinduse intre densii, fiacarele a avutu de a desbata numai tesurile capetate.

V. A. Diaconii, ca inspectorii scóleloru districtuale detiermurescu in cointielegere cu preotii districtuali tempulu, si locul adunarei.

Adunariile aceste se tienu in tóte districtele protopopesci cam cu aceeași modalitate; mie mi-a cadiutu norocirea a fire de fati'a la cea tienuta in districtulu Jeriului in comitatulu Satumare in parochi'a de Sanislau.

Adunarea s'a tienutu in úinti'a de fatia a protopopului districtualu m. o. D. Georgiu Pap, a tuturor preotiloru, invetiatoriloru, si inspectoriloru scolari mirenesci din totu districtulu; si ca propasirea teoretica sa fie vedita si in produceri practice inaintea tuturor invetiatoriloru, a fostu provocati toti invetiatorii de a aduce cu sine cate doi scolari mai buni, cu cari a debutu apoi de a si areta premergerea facuta.

Dupa chemarea ajutoriului spiritului santu a mersu tóta adunarea insocita de o multime de poporu la scóla, acolo dupa rugatiunile si cantarile indatinat, a descoperitu Dn. protopopu scopulu adunarei, cetinduse totu deodata si ordinatiunile tramise dela m. ordinariatu in acésta privintia. Dupa aceea a vorbitu Dn. protopopu amesuratu temei menite dela locul respectivu: „Despre crescerea religiosu-morala, si cum se póte acea efeptui in

scóla,“ si desfasurandu cu o precisiune bine aleasa motivele fundamentale a cresterii aceleia, a demustratu folosulu si insemnatatea aceleia, si in cariera ce o are de a stracurge fiacarele insu fatia cu Dumnedieu, Imperatu, Patria si Natiune; — vedindu cu date istorice: ca numai, si numai credentia acésta laintrana, alipirea acésta stavera, si pietatea catra religieuna si datinele ereditate dela stramosi, au fost faptuitoarele potinte cari au sustienutu natiunalitatea nóstra si in cele mai grele tempuri, si numai acele o au feritu de nu s'a infundatu in volburu nemicitóre ce o a juruitu cu atata putere in secolii trecuti! . . . A adusu mai incolo inainte si datorintiele ce aléga pre fiacarele preotu fatia cu scól'a (datorinti'a de a catechisa tenerimea si scolarii); precum si datorintiele invetiatoriloru, avendu aci'a de a conduce cu iubire aiimele fragede, ce se concredu din partea parintiloru griji loru. —

Dupa acea a urmatu resolvirea intrebatiiunelor propase, prin invetiatori, castigandu recunoscintia si lauda mai vertosu unii invetiatori, cari au absolvitu studiele preparandice dupa sistema, si cari unindu cu teori'a scolara si o pracsu neobosita, au aretatu apriatu ce se póte ajunge prin o metoda bine priceputa in scólele poporale, iscusindui pre invetiacei la pricepere chiara, la cugetare lamurita, si la respunsu indestulitoriu; si acea impregiurare sierbesce de indemnu de rivalitate si invetiatoriloru mai betrani, la cari de si lipsesce cunoscinti'a sistematica a metodei, dara atrasi de esemplulu celoru mai priceputi, se nisuescu si densii de a coresponde mai bine chemarei loru.

In adunare aredicanduse caintia prin unii invetiatori pentru necapatarea ordinata a platei loru invetiatoriale, s'a luat la desbatere caus'a acésta neplacuta, si atatu de impededatóre de premergere, si s'a detiermuritu: de a se pune pasi cuviinciosi pentru aredicarea scadintiei acesteia. Si desbatanduse inca si alte lucruri atingatóre de scóla, cu privintia si la ordinatiunile mai inalte date in cauza scóleloru, s'a inchisu protocolulu adunarei, imprastiindune cu oftarea: O! de ar da Dzeu preabunulu acrescintia, intarire, si inflorire catu mai la tita desvoltarei scolare intre poporulu romanu!

Ignatiu Szabó.

Adresare

catra Domnii oficiali militari, angajati civili, preoti, inventatori, notari, artisti si alti barbati, de parte si aproape, carii au primitu cultura sa in scolele Nasendului, amicii si discipuli fericitului vicariu si directoru

I o a n M a r i a n u.

Fiindu indemnatu din mai multe parti — dorirea mea inca e de multu — me adresediu catra Domniile Vostre cu rugare, ca se binevoiti a contribui catu va ierta starea or voia spre infiintarea unu monumentu demnu de unu barbatu asia meritatu ca D. vicariu I. Marianu, care pene acum inca nu-si afla meritata recunoscintia la posteritate. Stralucirea acestui monumentu va depinde dela mariuosa conferire a Dvostre, carea va fi si mesura, cu care se voru mesura bunele simtiementa si cultura nostra de catra cei straini, redicandu unu monumentu mai frumosu seu mai simplu. Cu catu e unu poporu mai inaintatu in cultura, cu atata isi pretiuesce mai multu pe barbati si dupa morte priu redicarea ori de monumente, ori de alte institute folositorie omenimei in amintirea loru si indemnarea altora spre virtuti si fapte mai extraordinarie.

Si romanii au barbati loru, carora posteritatea este detoria cu recunoscintia, intre altii pentru noi este mai aproape fericitulu Ioane Marianu. Dorireasi ca se nu se marginisca numai la facerea unu monumentu, ci si la fundarea unu fondu ori pentru ajutoriulu candidatiloru inventatoresci, ori spre infiintarea unei bibliotecii scolastice aici, pentru carii Domnii contribuitori se potu declara ori pentru una ori pentru alta, ca ambe scopuri sunt nobile si necesarie.

Domnii cari voru binevoi a confera se binevoiesca a se adresa catra comisiunea administrativa a fonduriloru scolastice din Naseudu — Schulfonds-Verwaltungs-Commission, — care ia bucurosa insarcinarea de a ingriji pentru realizarea acestui monumentu, fara de a vrea a cadea altora departati spre greutate. Contribuitoarii catu si carii catu voru da se voru publica in Gazeta, spre care scopu o. Redactione a Gazetei nostre se afla gata chiaru si cu spese proprii a da mana de ajutoriu. —

Se intelege de sine, ca dupa banii primiti se va da ratiune seu socotela publica, carea comisiunea cu tota voia se obligu, ca o va face.

Scrisorile indreptate catra asta comisiune trebuie se fie francate. — Cu care amu onore a fi cu tota reverinti'a

Naseudu, in 23. Decembre 1859.

sinceru amicu

Grigorie Moisi,
vicariu Rodnei.

РЕСПОНСЛЪ ДОМНЪЛЪИ А. І. КЪСА

адресатъ кѣтръ комісія централъ дела Фокшани ши привиторъ ла проіектлѣ конститудіонеі Принципателорѣ, че с'а востъ презентатъ де кѣтръ ачеші комісіе Домнълѣ спре а се пзле дн кррозлѣ активърїи.

(Bezı proiektulă dn Nr. 39 ши 40 а. тр.)

„Domnilor! Amă primită lăkrarea che mi adă adresată, ши care poartă titlul de: Proiectă de constitutie.

Eă akladă din totă inima la simțirea națională che v'ă inspirată dn redacția aчесті актă, ши care v'ă îndemnată a da o formă позъ ши mai precisă dorșlă zpirei, acelei dorinți mълтătorе che nă сь va stănce niă odată din сфелеle ностре.

Апсă ori кѣтă de птерникъ сь fie dorința de a vedea realizate аспиръіе політиче ale дееі, noi treвзіе днаинте de тоте сь ne феримъ de a компроміте интересе sale de фацъ, prin адоптареа de мълърі хазардате.

Nația simte o mare treвзіндъ de liniște dăлъ трѣвзъріе sale політиче, ши чеche dela noi акъм ка сь гъндимъ, dn конформітате къ конвенція de 1858, la дмълътăдиреle практиче ne care ea le аштелъ преа de мълъ тинпă.

Prin зрмаре сѣнт convinсă de a серві bine интересе sale, лъсъндă днтревзіндареа проіектлѣ Двостре ла знă тинпă che m'iar пъреа фаворавилă; пълъ атлчї гзвернлă меъ ва lxa din елă индикаții преіосе pentрă прегъіреа leцілорă

Чееа che вроеште Ромънія акъм, есте, ка сь ne окъпмă de revizia kodіилорă, de organizarea finan-

целорѣ, а жєстїцїєї, шї а гѣтѣрорѣ памѣриорѣ админїстрацїєї сакє, пїндєлє дїн армонїє кѣ конвенцїа че єсте пїсѣ сѣв скѣтїлѣ Двѣстрє пєнтрѣ ка фїєкарє дїн корїєрїє конспїтѣте сѣ се пѣрїїнеаскѣ дїн черкїлѣ сѣѣ.

Am dar vãnș sperare k̄ tȃte psterїe marї ale statїlї vorѣ dїntrã k̄ hotър̄re dїn aчєстѣ калє фолосїтѣре, шї гѣвернїлѣ меѣ єсте гата de a дїнтрєвїнцїа їнїїатїва че o are пєнтрѣ de a ажѣта пє комїсїа чєнтрїлѣ дїнтрѣ дєпїлїтїєа даторїїорѣ сакї спєцїалє, шї карєлє дї сѣнт хотър̄лѣ рєсєрватє de конвенцїє, дїн лїанлѣ чєнєралѣ ал рєорганїзѣрї нѣстрє.“

Suspinulu unei Romane.

(Urmare din Nr. 42 an tr)

Era minune mare, candu se ducea 'mpreuna

La serbatori alese, la Pasci, la Santn Nicȃra
Muierea cu barbatulu, in semnu de vȃia buna

La jocu si la petrecerei la sonuri de vȃora (cetera). —

Muierea de controla era mai multu la masa,
Caci vinu le fũ acru, vinarsulu bїea ciganii,
Si candu scurgea barbatulu portїea: hai a casa
Adapati boni, 'i dise, in carcima sedu golanii.

Ma tempulu celu de auru trecũ cũrendu, si ęta,
Ca vinulu adi e dulce, rachia tarisiȃra,
Si bęta romancutїa le bie pene se 'nbięta
Si vitele i de sete mugescu p'aci se mora.

Dumїnecele astadi sunt di de serbatȃre,
Ce-o data fũ minune, adi e de tȃte dile.
Ioan bię de caldura, si Petru de racȃre
Si'n urma vedї ca pflugulu se 'mpedeca 'n rotїle.

Holdїtia e in perga, si strugurїi in flȃre,
Ca ferea pruna 'n creanga, de abea melaiu 'n lapte,

Si tȃte su registrate la Itzich pre licȃre
Candu secerea culesulu, sosescu, ah! elesu date!

Gustamu vinu cate odata mergundu la domni in claca

— Candu judele de curte poenia cu bitiu 'n spete;
Puteai tu face din'a, se nu si biei o lęca? —

Gustamu o picatura de fȃme, nu de sete!

Dar nu caramu la Schleimer pre liurca lui spurcȃta
Nici ce e multu o pruna, cum facu fora rusine
Femeile de astadi, si ajungu apoi o data
Se-si puna pochilatulu si casa se-si ruine.

Copilii sa le sęda in vatra goli ca napulu;
De a loru invetiatura nici macaru se gandęca;
Se nu mai aiba grije, se nusi mai bata capulu,
Cu ce ȃre micutїi, si cum voru se traięca?

Pre dile trii, o data, facute'n septemana,
Pre decima si claca, lucrã si o mosiȃra;
Ce blastamu te amenintїa acum, de scapi din mana
Cu liurca si evreulu micutїa 'ti fasciȃra?

Mai lucrї'n parte astadi, dai camete si mite
La domni pre pamentїele; mani? pȃte o machina
Sa-tї liea din manã panea, si tu, nefericite!
Remani lipsitu de tȃte, ca orbulu de lumina.

Lipsitu, lipsitu de tȃte cu mama, fiї si fiia,
En spunemi ce vei face, si unde te vei duce?
Se ceri din casa 'n casa? se stai la respınthїa? —
La tartaru cu liurcutїa! Te jura 'n santa cruce!

Asia pamentu romane! pamentu si mosiȃre!
Mai las' se cęra gutulu, mai laselu se poftęca,
Elu cere ca copilulu cutitu se se omȃre,
Nu scie ca scintęna produce focu in ęsca.

* * *

Redactoru respundiatoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografia lui
Ioanne Gȃtt.